

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Кафедра ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АПК

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Директор ННІ ПО

М.М. Кулаєць

“ ” _____ 2015 р.

**РОЗГЛЯНУТО І СХВАЛЕНО
на засіданні кафедри
Інноваційної діяльності в АПК
Протокол № 9 від “18” травня 2015 р.
О.Д. Витвицька**

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»

напрямок підготовки: 8.1801 «Специфічні категорії»

спеціальність: «Управління інноваційною діяльністю»

спеціалізація: _____

ННІ: *Післядипломної освіти*

Розробники: д.пед.н., професор Демешкант Наталія Андріївна

Київ – 2015 р.

1. Опис навчальної дисципліни

«МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»

(назва)

Галузь знань, напрям підготовки, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень		
Освітньо-кваліфікаційний рівень	ОКР «Магістр»	
Напрямок підготовки	8.1801 «Специфічні категорії»	
Спеціальність	«Управління інноваційною діяльністю»	
Спеціалізація		
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	Вибіркова	
Загальна кількість годин	72	
Кількість кредитів ECTS	2	
Кількість змістових модулів	2	
Курсовий проект (робота) (за наявності)	-	
Форма контролю	залік	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання		
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Рік підготовки (курс)	1	
Семестр	1	
Лекційні заняття	18 год.	год.
Практичні, семінарські заняття	16 год.	год.
Лабораторні заняття	год.	год.
Самостійна робота	38 год.	год.
Індивідуальні завдання	год.	год.
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми навчання	2 год.	год.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета - ознайомитись з процесами наукового дослідження, його структурою та методами.

Завдання:

- виробити вміння застосовувати нові методи досліджень, в основі яких знаходяться ідеї і принципи системного підходу;
- навчитися проводити дослідження;
- інтерпретувати результати наукової діяльності.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- основні поняття про науку та наукові знання; сучасну класифікацію наук;
- поділ наукових досліджень на фундаментальні та прикладні;
- поняття проблеми, теми та предмета наукових досліджень;
- методику постановки експерименту;
- організацію наукових досліджень в наукових установах та вузах України;
- методологічні основи та етапи наукових досліджень;
- порядок планування наукового дослідження;
- порядок та способи отримання необхідної наукової інформації;
- методи опрацювання наукової літератури та її огляд;
- методику узагальнення отриманих результатів досліджень;
- Вимоги ВАК України щодо структури та оформлення наукових статей для публікації у фахових виданнях; вимоги до структури та оформлення магістерської випускної роботи.

вміти:

- вибрати тему наукового дослідження;
- здійснювати пошук необхідної інформації, включаючи і можливості „Інтернету”;
- здійснювати опрацювання та узагальнення інформації з наукових джерел;
- організовувати та виконувати прикладні наукові дослідження з використанням стандартних методик;
- обробляти результати проведених досліджень та формулювати висновки;
- оформляти результати науково-дослідної роботи у відповідності з вимогами Держстандарту України для звіту або публікації.

Анотація робочої навчальної програми з дисципліни

МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Навчальний курс складається із 2 змістових модулів, які включають 6 теоретичних тем, 6 семінарсько-практичних тем та завдань для самостійного опрацювання, що дозволяє отримати знання і набути необхідні навички для визначення основ організації наукових досліджень.

Для детального вивчення дисципліни «Методологія наукових досліджень» до кожної теми включено актуальні питання для обговорення, завдання для практичного застосування теоретичних знань, а також набори тестів, питань для самоконтролю та списку рекомендованої літератури.

Питання стосуються характеристики наукового дослідження, вимог щодо його здійснення; видів наукових досліджень, типології методів дослідження; структури дослідження та розробки концептуальних положень; форм відображення результатів наукового дослідження.

Annotation a detailed syllabus of courses

«Methodology of Scientific Research»

The course consists of two structural modules that include theoretical themes 6, 6 seminars and practical topics and tasks for self-study, allowing you to acquire the knowledge and skills necessary for determining bases of methodology of scientific research.

For a detailed study of the subject "Methodology of Scientific Research" to each topic included actual questions for discussion, as well as sets of tests, questions for self-control and a list of recommended reading.

Questions concerning the characteristics of scientific research, the requirements for its implementation; types of research, typology of research methods; structure of the research and development of conceptual provisions; forms display the results of scientific research.

3. Програма та структура навчальної дисципліни для:

– повного терміну денної та заочної форми навчання;

	усього	у тому числі:		
		лекції	семінарські та практичні	самостійна робота студентів
Модуль 1. Наукові дослідження та методи їх здійснення				
Поняття наукового дослідження та вимоги до нього	8	2	2	4
Поняття методології наукових досліджень та її види	8	2	2	4
Емпіричні та теоретичні методи наукового дослідження	16	4	4	16
Модуль 2. Узагальнення та представлення результатів наукового дослідження				
Зміст та складові науково-дослідного процесу	8	2	2	4
Форми відображення результатів наукових досліджень	16	4	2	10
Методика підготовки і оформлення курсових, дипломних та магістерських робіт	16	4	4	8
Всього	72	18	16	38

Викладач _____ / Н.А. Демешкант

Директор _____ / М.М. Куласць

4. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ

Тема 1.	Поняття наукового дослідження та вимоги до нього
Тема 2.	Поняття методології наукових досліджень та її види
Тема 3.	Емпіричні та теоретичні методи наукового дослідження
Тема 4.	Зміст та складові науково-дослідного процесу
Тема 5.	Форми відображення результатів наукових досліджень
Тема 6	Методика підготовки і оформлення курсових, дипломних та магістерських робіт

5 .ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З ДИСЦИПЛІНИ «МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1.

НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА МЕТОДИ ЇХ ЗДІЙСНЕННЯ

1. Методологічна основа наукового дослідження - 2 год.
2. Концепція та методи наукового дослідження - 2 год.
3. Використання емпіричних та теоретичних методів наукових досліджень - 2 год.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2.

УЗАГАЛЬНЕННЯ ТА ПРЕДСТАВЛЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

1. Вимоги до підготовки наукових публікацій та рефератів – 2 год
2. Підготовка дипломних робіт – 2 год
3. Ефективність наукових досліджень – 2 год.

5. Контрольні питання, комплекти тестів для визначення рівня засвоєння знань студентами.

Вкажіть одну або кілька правильних відповідей

1.	Наука – це:
А.	система знань
Б.	форма суспільної свідомості
В.	сфера людської діяльності
Г.	все перелічене вище

2.	Вкажіть стадії розвитку гіпотези
А.	накопичення фактичного матеріалу і висунення на його основі припущень;
Б.	систематизація зібраного матеріалу;
В.	формулювання гіпотези і обґрунтування на основі припущення прийнятої теорії;
Г.	окреслення завдань дослідження;
Д.	перевірка отриманих результатів на практиці і на її основі уточнення гіпотези. конструктивні

3.	Процес або явище, що породжує проблемну ситуацію, і обране для вивчення – це:
А.	предмет;
Б.	об'єкт;
В.	судження;

Г.	принцип;
Д.	закон

4.	Допасуйте ознаку наукового дослідження до її визначення:	
а.	творчий характер;	А. послідовність зв'язку із попередніми дослідженнями у даній галузі, передбачення перспектив наступних досліджень; Б. прагнення запропонувати власне розв'язання поставлених завдань; В. здобуття нових знань, установлення нових фактів;
б.	самостійність;	
в.	практичність;	
г.	наступність знань;	
д.	новизна та унікальність	

5.	Допасуйте загальнонаукові принципи дослідження до їх визначень:	
а.	історичний,	А являє собою комплексне дослідження великих і складних об'єктів (систем), дослідження їх як єдиного цілого з узгодженим функціонуванням усіх елементів і частин; Б. здійснює виділення в системних об'єктах структурних елементів (компонентів, підсистем) і визначенні їхньої ролі (функцій) у системі; В. дозволяє вивчення історії термінів і понять, розробку або уточнення змісту та обсягу понять, встановлення їх взаємозв'язку і місця в понятійному апараті теорії, на базі якої базується дослідження; Г. досліджує виникнення, формування і розвиток процесів і подій у хронологічній послідовності з метою виявлення внутрішніх та зовнішніх зв'язків, закономірностей та суперечностей;
б.	термінологічний,	
в.	функціональний,	
г.	системний,	
д.	когнітивний	

6.	Вкажіть зайві розділи методології як науки:	
А.	вчення про правила мислення при створенні теорії науки	
Б.	вчення про науковий метод пізнання	
В.	вчення про форми і методи наукових досліджень	
Г.	теоретична основа вчення	
Д.	експериментальна частина дослідження	
Е.	сукупність методів дослідження, що застосовуються в будь-якій науці відповідно до специфіки об'єкта її пізнання	

7.	Вкажіть вид методології, що визначає загальну стратегію принципів пізнання особливостей явищ, процесів, сфер діяльності:	
А.	загальнонаукова;	
Б.	фундаментальна;	
В.	конкретнонаукова	

8.	Вкажіть напрям, який не використовується для здійснення пошуку методологічних основ дослідження:	
А.	вивчення наукових праць відомих учених, які застосовували загальнонаукову методологію для вивчення конкретної галузі науки;	
Б.	узагальнення ідей науковців, які безпосередньо вивчали дану проблему;	
В.	розробка методів здійснення експерименту;	
Г.	проведення досліджень специфічних підходів для вирішення цієї проблеми професіоналами-практиками, які не лише розробили, а й реалізували на практиці свої ідеї;	
Д.	аналіз концепцій у даній сфері наукової і практичної діяльності українських учених і практиків;	
Е.	вивчення наукових праць зарубіжних учених і практиків.	

9.	Шлях, або спосіб досягнення поставленої мети і завдань дослідження – це:
А.	метод;
Б.	експеримент;
В.	методика;
Г.	методологія

10.	Практичні аспекти наукової організації дослідження включають:
А.	накопичення фактичного матеріалу і висунення на його основі припущень;
Б.	осмислення результатів спостереження і експериментів;
В.	формулювання гіпотези і обґрунтування на основі припущення прийнятої теорії;
Г.	відкриття емпіричних законів;

8. Методи навчання.

У процесі викладання навчальної дисципліни для активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів передбачене застосування як активних, так і інтерактивних навчальних технологій, серед яких: лекції проблемного характеру, міні-лекції, робота в малих групах, семінари-дискусії, мозкові атаки, кейс-метод, презентації, метод проектної роботи.

Основні відмінності активних та інтерактивних методів навчання від традиційних визначаються не тільки методикою і технікою викладання, але й високою ефективністю навчального процесу, який виявляється у: високій мотивації студентів; закріпленні теоретичних знань на практиці; підвищенні самосвідомості студентів; формуванні здатності приймати самостійні рішення; формуванні здатності до ухвалення колективних рішень; формуванні здатності до соціальної інтеграції; набуття навичок вирішення конфліктів; розвитку здатності до знаходження компромісів.

Лекції проблемного характеру – один із найважливіших елементів проблемного навчання студентів. Вони передбачають поряд із розглядом основного лекційного матеріалу встановлення та розгляд кола проблемних питань дискусійного характеру, які недостатньо розроблені в науці й мають актуальне значення для теорії та практики. Лекції проблемного характеру відрізняються поглибленою аргументацією матеріалу, що викладається. Вони сприяють формуванню у студентів самостійного творчого мислення, прищеплюють їм

пізнавальні навички. Студенти стають учасниками наукового пошуку та вирішення проблемних ситуацій.

Міні-лекції передбачають викладення навчального матеріалу за короткий проміжок часу й характеризуються значною ємністю, складністю логічних побудов, образів, доказів та узагальнень. Вони проводяться, як правило, як частина заняття-дослідження. Міні-лекції відрізняються від повноформатних лекцій значно меншою тривалістю. Зазвичай міні-лекції тривають не більше 10 – 15 хвилин і використовуються для того, щоб стисло донести нову інформацію до всіх слухачів. Міні-лекції часто застосовуються як частини цілісної теми, яку бажано викладати повноформатною лекцією, щоб не втомлювати аудиторію. Тоді інформація надається по черзі кількома окремими сегментами, між якими застосовуються інші форми й методи навчання.

Семінари-дискусії передбачають обмін думками і поглядами учасників з приводу даної теми, а також розвивають мислення, допомагають формувати погляди та переконання, виробляють вміння формулювати думки й висловлювати їх.

Робота в малих групах дає змогу структурувати практично-семінарські заняття за формою і змістом, створює можливості для участі кожного студента в роботі за темою заняття, забезпечує формування особистісних якостей та досвіду соціального спілкування.

Мозкові атаки – метод розв’язання невідкладних завдань, сутність якого полягає в тому, щоб висловити якомога більшу кількість ідей за дуже обмежений проміжок часу, обговорити і здійснити їх селекцію.

Презентації – виступи перед аудиторією, що використовуються для представлення певних досягнень, результатів роботи групи звіту про виконання індивідуальних завдань, проектних робіт. Презентації можуть бути як індивідуальними, наприклад виступ одного слухача, так і колективними, тобто виступи двох та більше слухачів.

9. Форми контролю

Поточний контроль

Поточний контроль знань проводиться з метою виявлення якості навчального процесу та його результатів у міжсесійний період під час аудиторних занять і перевірки самостійно виконаних студентами завдань, передбачених навчальною програмою з дисципліни.

До основних завдань поточного контролю належать:

- оцінювання поточних результатів самостійної роботи студентів щодо освоєння програмного матеріалу дисципліни;
- отримання студентами уявлень про свої здібності, рівень засвоєння навчального матеріалу дисципліни та необхідність внесення оперативних змін у подальшу самостійну роботу;
- надання викладачеві можливості впливати на хід самостійної роботи студентів й визначати необхідність і напрями вдосконалення навчального процесу.

Форми поточного контролю

Поточний контроль здійснюється під час проведення семінарських, практичних та індивідуальних занять. Основними формами поточного контролю з дисципліни є усне опитування по кожній темі дисципліни, розв'язання розрахункових завдань і тестування.

У зв'язку із введенням в дію „Положення про кредитно-модульну систему навчання” в НАУ запроваджена Європейська кредитно-трансферна та акумулююча система (ECTS) оцінки знань студентів. Оцінювання усних відповідей та розв'язання розрахункових завдань здійснюється за чотирьохбальною національною оцінкою та оцінкою (ECTS) за критеріями, що наведено в табл. 1 .

Тестування є однією з форм поточного контролю знань студентів з дисципліни. Відповідно до робочої програми навчальна дисципліна складається з двох модулів, кожен з яких складається з 30 тестових завдань. Засвоєння матеріалу змістовних модулів оцінюється за 100-бальною системою. Після вивчення програмного матеріалу в обсязі змістовного модуля оцінюється рівень його засвоєння студентом – рейтингова оцінка із змістовного модуля. Згідно з вищезгаданим „Положенням ...” рейтинг дисципліни складається з рейтингу навчальної роботи та рейтингу атестації у співвідношенні 70% до 30%. У таблиці 2 наведено розрахунок рейтингових оцінок із змістовних модулів у ECTS та балах для студентів магістерської програми за спеціальністю «Державне регулювання ринків продукції рослинництва».

1. Співвідношення між національними та ECTS оцінками і рейтингом студента

Оцінка національна	Оцінка ECTS	Визначення оцінки ECTS	Рейтинг студента, бали
„Відмінно”	A	Повне і глибоке знання матеріалів усіх тем курсу	90-100
„Добре”	B	Тверді знання з програми із незначними із незначними погрішностями	82-89
	C	Упевнені знання ключових положень курсу з несуттєвими недоліками	75-81
„Задовільно”	D	Освоєння курсу в основному з наявністю обмеженої кількості істотних помилок	66-74
	E	Мінімально достатні знання з незначними недоліками	60-65
„Незадовільно”	FX	Непрохідні знання програмного курсу дисципліни	35-59
	F	Майже відсутні знання, необхідний повторний курс	01-34

Для допуску до атестації студент повинен має набрати не менше 60 балів з кожного змістовного модуля, а загалом – не менше, ніж 42 бали з навчальної роботи. Студенти, які протягом навчального семестру набрали менше 42 балів з навчальної роботи, зобов'язані до початку екзаменаційної сесії підвищити свій рейтинг з навчальної роботи, інакше вони не допускаються до екзамену з дисципліни і матимуть академічну заборгованість.

2. Загальна кредитна сітка модулів та їх оцінка з дисципліни " Методологія і організація наукових досліджень з основами інтелектуальної власності " для студентів магістерської програми за спеціальністю «Прикладна економіка»

Модулі	Значення	Кредитів ECTS	Оцінка змістовних модулів у балах						
			A / "5"	B / "4"	C / "4 - "	D / "3"	E / "3-"	FX / "2"	F / "2_"
M1	макс	100	100	89	81	74	65	59	34
	мін		90	82	75	66	60	35	10
	серед		95	86	78	70	63	47	22
1 тема	макс	33	33,3	29,7	27,0	24,7	21,7	19,7	11,3
	мін		30,0	27,3	25,0	22,0	20,0	11,7	3,3
	серед		31,7	28,5	26,0	23,3	20,8	15,7	7,3

2 тема	макс	33	33,3	29,7	27,0	24,7	21,7	19,7	11,3
	мін		30,0	27,3	25,0	22,0	20,0	11,7	3,3
	серед		31,7	28,5	26,0	23,3	20,8	15,7	7,3
3 тема	макс	33	33,3	29,7	27,0	24,7	21,7	19,7	11,3
	мін		30,0	27,3	25,0	22,0	20,0	11,7	3,3
	серед		31,7	28,5	26,0	23,3	20,8	15,7	7,3
М2	макс	100	100	89	81	74	65	59	34
	мін		90,0	82,0	75,0	66,0	60,0	35,0	10
	серед		95,0	85,5	78,0	70,0	62,5	47,0	22,0
4 тема	макс	33	33,3	29,7	27,0	24,7	21,7	19,7	11,3
	мін		30,0	27,3	25,0	22,0	20,0	11,7	3,3
	серед		31,7	28,5	26,0	23,3	20,8	15,7	7,3
5 тема	макс	33	33,3	29,7	27,0	24,7	21,7	19,7	11,3
	мін		30,0	27,3	25,0	22,0	20,0	11,7	3,3
	серед		31,7	28,5	26,0	23,3	20,8	15,7	7,3
6 тема	макс	33	33,3	29,7	27,0	24,7	21,7	19,7	11,3
	мін		30,0	27,3	25,0	22,0	20,0	11,7	3,3
	серед		31,7	28,5	26,0	23,3	20,8	15,7	7,3
7 тема	макс	33	33,3	29,7	27,0	24,7	21,7	19,7	11,3
	мін		30,0	27,3	25,0	22,0	20,0	11,7	3,3
	серед		31,7	28,5	26,0	23,3	20,8	15,7	7,3

ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ

Рейтинг студента з атестації, яка проводиться за тестовими технологіями, визначається за 100-бальною шкалою. Якщо на атестації з дисципліни студент набрав менше 60 балів, то така атестація йому не зараховується – одержані бали не додаються до набраних балів з навчальної роботи, і за студентом зберігається рейтинг з навчальної роботи.

11. Рекомендована література

Нормативно-правові акти

1. «Про вищу освіту»: Закон України № 2984 – III від 17.01. 2002 р. (із змінами і доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 9.
2. «Про інформацію»: Закон України від 23.06.2005 // Відомості Верховної Ради України. – 2005 – №1 .
3. «Про наукову і науково-технічну діяльність»: Закон України від 13 грудня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 12.
4. «Про наукову і науково-технічну експертизу»: Закон України від 10.02.1995 (станом на 09.02.2006) // Відомості Верховної Ради України. – № 2.
5. «Про авторське право і суміжні права»: Закон України від 23.12.1993 // Відомості Верховної Ради України. – 1993 – № 1.

6. «Про додаткові заходи щодо забезпечення розвитку наукової сфери» від 16.05.2008: Указ Президента України // Відомості Верховної Ради України.

7. Наказ МОНмолодьспорту України від 14.09.2011 року № 1059 «Про затвердження «Положення про атестаційну колегію Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України».

8. Наказ МОНмолодьспорту України від 14.09.2011 року № 1059 «Про затвердження «Положення про спеціалізовану вчену раду».

9. Положення про організацію НДДС

10. «Положення про підготовку науково-педагогічних і наукових працівників»

11. «Положення про порядок проведення кандидатських іспитів»,

12. «Порядок присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань»,

13. «Перелік спеціальностей наукових працівників»

14. Положення про кваліфікаційну роботу в Національній академії внутрішніх справ / [уклад.: Ірхін Ю.Б., Лигун Н.В., Полудьонна Н.С., та ін.] – К.: Нац. акад. внутр. справ, 2011. – 32 с.

Основна література:

15. Гордієнко С.Г. Молодому науковцю коротко про необхідне: Науково-практичний посібник. – К.: КНТ, 2007. – 92 с.

16. Грабченко А.І., Федорович В.О., Гаращенко Я.М. Методи наукових досліджень: Навч. Посібник. – Х.: НТУ «ХП», 2009. – 142 с.

17. Конверський А.Є. Основи методології та організації наукових досліджень: Навч. посіб. для студ., курсантів, аспірантів та ад'юнктів / за ред. А.Є. Конверського. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 352 с.

18. Краснобокий Ю.М. Словник-довідник науковця-початківця. – К.: Науковий світ, 2000. – 83 с.

19. Крушельницька О.В. Методологія та організація наукових досліджень: Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2006. – 192 с.

20. Філіпенко А. С. Основи наукових досліджень. Конспект лекцій. К.: Академвидав, 2004. – 207 с.

21. Цехмістрова Г. С. Основи наукових досліджень. Навчальний посібник. К.: «Слово», 2003. – 235 с.

22. Шейко В.М., Кушнарєнко Н.М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: Підручник. – 6-є видання, перероблене і доповнене. – К.: Знання, 2011. – 311 с.

Додаткова література:

23. Артемчук Г.І., Курило В.М., Кочерган М.П. Методика організації науково-дослідної роботи: Навч. посібник для студентів та викладачів вищ. навч. закладів. – К.: Форум, 2000. – 271 с.

24. Білуха М.Т. Основи наукових досліджень: Підручник для студентів економ, спец, вузів. 3-є видання, перероблене і доповнене. – К.: Вища школа, 2011. – 271 с.

25. Клепко С.Ф. Наукова робота і управління знаннями: Навчальний посібник. – Полтава: ПОППО, 2005. – 201 с.

26. Ковальчук В. В. Основи наукових досліджень. Навчальний посібник. К.: Слово, 2009, 239 с.

27. Полудьонна Н.С. Диагностика способностей к обучению курсантов высших учебных заведений МВД Украины // подготовка кадров милиции / полиции в странах Европы: современное состояние, проблемы, перспективы [Текст]: тезисы междунар. конф. (Киев, 4 мая 2012 г.). – К.: Нац. акад. внутр. дел, 2012. – 104 с. – СС. 89-91.

28. Полудьонна Н.С. Наукова складова магістерської програми і освітньо-кваліфікаційної підготовки фахівців як невід'ємний елемент навчального процесу у ВНЗ МВС України // Вища освіта: історичний досвід та перспективи розвитку: Матеріали науково-методичної конференції, Донецьк, 25 січня 2011 року. – С.С. 63-67.

29. Полудьонна Н.С. Наукова творчість курсантів (слухачів, студентів) як психолого-педагогічна проблема // Проблеми гуманізації навчання та виховання у вищому закладі освіти: Збірник статей за матеріалами IX Ірпінських міжнародних науково-педагогічних читань: в 2-х ч. – Ірпінь: НУ ДПС України, 2011. – 476. – Ч.2. – СС. 121-131.

30. Романчиков В.І. Основи наукових досліджень: Навч. посібник. – К.: ІЗМН, 1997. – 244 с.

31. Сидоренко В.К., Дмитренко П.К. Основи наукових досліджень: Навч. посібник. – К., 2000. – 260 с.

32. Стеченко Д.М., Чмир О.С. Методологія наукових досліджень. – К.: Знання, 2005. – 309 с.

33. Философский энциклопедический словарь / Сост. Е.Ф.Губский, Г.В.Кораблева, В.А.Лутченко. – М.: ИНФРА – М, 1999. – 576 с.

34. Інформаційні ресурси Освітній портал MyReferatik
http://myreferatik.in.ua/load/referat_2_kurs/filosofija/m